

Farní ves Ktiš leží přibližně v polovině vzdálenosti mezi okresními městy Prachaticemi a Českým Krumlovem. Do ktišské kolatury patřily v polovině 17. století vesnice: Březovík, Dobročkov, Křížovice, Ktiš, Ktiška, Mackova Lhota, Markov, Miletinky, Ostrá Hora, Příslop, Rovence, Sádlno, Smědeč, Smědeček, Stará Huť, Tisovka, Třebovice a Záhoří. V nejstarší ktišské matrice jsou ale občas zapsány i církevní úkony provedené u osob ze sousedících farností chrobolské a lhenické. Lze předpokládat, že šlo o výpomoc sousedním duchovním a že ta byla recipročně odvedena i ktišskému faráři. Proto snad existence těchto zápisů osob z jiných farností nezkrusí výsledky mých pozdějších úvah.

Vsi ktišského farního obvodu patřily ke třem rychtám krumlovského panství: rychtě ktišské, chvalšinské a záhořské. Obyvatelstvo starší deseti, resp. jedenácti let takřka ze všech vsí farnosti je uvedeno v Soupisu poddaných podle víry z r. 1651. První kompletní soupis všech ktišských farníků však existuje až z roku 1776 a obsahuje celkem 2486 duší. Z tohoto počtu bylo rovných 600 dětí ve věku 0 - 10 let, tedy přibližně čtvrtina tehdejší populace. Vzhledem k tomu, že se rozsah kolatury v porovnání s dobou před 130 lety nezměnil a že model rodiny zůstal po tuto dobu stejný, lze odhadnout počet obyvatel ktišské farnosti (za použití údajů ze soupisu poddaných podle víry) k roku 1651 na 1300 osob $\pm$ 10%.

Nejstarší dochovanou ktišskou matriku založil hned po nástupu do úřadu duchovní správce P. Andreas Dionysus Ulrich, pocházející z Českého Krumlova. První zápisy v oddílu narozených a oddílu zemřelých jsou shodně uvedeny datem 26. března 1641 a první zapsaný sňatek je k datu 1. května téhož roku. Úmrtních matrik, které by obsahovaly zápisy z doby před uzavřením vestfálského míru, je u nás poskrovnu. Z území dnešního prachatického okresu je tato jediná.

Zápisy faráře Ulricha neobsahují mnoho informací. Tak při zaznamenávání křtů uváděl vedle jména dítěte z rodičů jen otce a toho buď jen jménem, nebo jen příjmením, mnohdy ale jen povoláním. Přesto je řada zápisů pro genealoga přínosná, zejména při porovnání s údaji z jiných pramenů. Slouží cti P. Ulricha, že zřejmě zaznamenával všechny jím provedené křty, oddavky a pohřby. To se již nedá říci o jeho nástupci Urbanu Godefridu Andraschkovi, který spravoval faru v letech 1653 - 56 a potom znovu 1659 - 66, i Christophu Würzerovi, jehož působení v Ktiši vyplnilo údobí mezi oběma pobytů Andraschka. V matrice zcela prokazatelně nejsou zapsány mnohé sňatky v letech 1654 a 1655, v roce 1656 nebyl proveden dokonce žádný záznam oddavek. A pohřby nebyly v údobí od března 1655 až do března 1666 zapisovány vůbec. Přes uvedené nedostatky obsahuje tato matrika řadu cenných údajů. V jejím oddíle zemřelých je dokumentován výskyt moru ve farnosti v letech 1646 až 1648. Tomuto tématu chci věnovat následující řádky.

Poslední epidemie dýmějového moru v českých zemích probíhala v letech 1713 - 16. Při ní, podle záznamů sanitní komise, zemřelo jen v Praze přes 12 tisíc osob z přibližného počtu 40 000 pražských obyvatel. Není ale vyloučeno, že v této epidemii šlo z velké části také o skvrnitý tyf. Pod diagnózou moru se až do 18. století skrývala řada různých infekčních chorob s vysokou smrtností, nejčastěji se však patrně jednalo o dvě zmíněné nemoci, tedy dýmějový mor a skvrnitý tyf. U obou má při přenosu choroby podstatnou úlohu hmyz. U skvrnivky je to veš šatní, která se infikovala na nemocném člověku a u dýmějového moru blecha, parazitující na nakažených hlodavcích. Častější výskyt skvrnivky je v zimních měsících a moru v měsících letních, není tomu tak ale pravidelně.

V tabulce č. 1 jsou uvedeny absolutní počty všech tří druhů v matrice zapsaných církevních úkonů v letech 1642 - 1654 (u sňatků bez posledního roku). Farář Ulrich sice na konci každého roku zapsal sumární počet provedených obřadů, ale moje součty se od jeho v několika případech liší. Rozdíly sice nejsou podstatné, v tabulce však uvádím čísla, k nimž jsem opakovaným sečítáním dospěl sám. Diagnóza moru (pestitis) v letech 1646 - 48 je v matrice

sice uvedena jen u několika osob, ale oproti průměru okolních let dvojnásobný počet zemřelých r. 1646 a více jak sedminásobný r. 1647 ukazuje na rozsáhlou epidemii.

První zemřelou osobou, která prokazatelně podlehl morové nákaze, byl podruh Filip z Příslopu. Stonal 5 dnů a zemřel, resp. byl pohřben 23. listopadu 1646. Zanechal po sobě vdovu a 4 sirotky. Poprvé je diagnóza moru uvedena ke dni 9. prosince 1646 v zápise Filipova syna Jörgla. S datem 15. prosince je v matrice zapsán druhý Filipův syn Filip, 16. 12. pak třetí syn Josef a 20. 12. poslední syn Marxl. Vdova Alžběta následovala svého manžela Filipa a děti dva dny po Marxlovi.

První polovina roku 1647 byla klidná. Za celých 6 měsíců bylo 20 pohřbů. Ale v červenci jich bylo skoro tolik, jako za celý předchozí půlrok - 19. V srpnu počet stoupl na 47. Epidemie kulminovala v měsících září a říjnu, kdy bylo pohřbeno 63 a 62 lidí, v listopadu 39 a v prosinci ještě 13. V lednu 1648 je mezi osmi úmrtími dvakrát zmíněn mor v rodině Ambrože z Příslopu. Měsíce únor s pěti a březen se třemi pohřby naznačují odeznění nákazy.

V matričních záznamech není vždy uvedeno místo úmrtí a věk rovněž ne. Ten je navíc charakterizován velmi obecně. Také nelze separovat úmrtí na morovou nákazu od úmrtí ostatních. Přesto se zdá, že některá místa farnosti zůstala epidemie ušetřena. Vedle Dobročkova, ležícího východně od Ktiše, to byly pravděpodobně všechny vsi, nacházející se v západní části farnosti (Tisovka, Křížovice, Markov, Stará Huť, Miletinky, Ktiška a Ostrá Hora). Koncem roku 1646 se nákaza vyskytla v Příslopu. Epidemie v létě 1647 začala patrně v druhé červencové dekádě v Sádlnu a Záhoří, v polovině srpna propukla v Rovencích, začátkem září v Březovíku, koncem měsíce v Ktiši a začátkem října ve Smědči a Smědečku. Posledním místem prokazatelné infekce byl v lednu 1648 opět Příslop.

Zemřelé v údobí listopad 1646 - leden 1648 jsem se pokusil rozdělit do věkových kategorií. Již zmíněné nedostatečné podklady však tuto kategorizaci 288 zemřelých osob staví jen do pásma velmi hrubých odhadů. Domnívám se, že z uvedeného počtu mohlo být dětí ve stáří do jednoho roku asi 15%, dětí 1- 10 let asi 30%, ve stáří 10 až 20 let asi 20% osob a ve věku 20 - 60 let cca 30%. Asi 5 procent zemřelých přesáhlo věkovou hranici 60 roků.

Z některých zápisů vyplývá i délka onemocnění. Od manifestace klinických příznaků choroby do smrti obvykle uplynulo 2 - 5 dní. Ze všech uvedených indicií si však netroufám odhadnout, o jakou nemoc se jednalo. Nelze také prokázat přímou souvislost mezi onemocněními z roku 1646 a 1647 - 48, ale ani půlroční pauza nevylučuje epidemii jedinou.

Hromadná nákaza, při níž zemřela šestina až pětina obyvatel farnosti, přinesla mnoha rodinám pohromu, některé zcela vymřely. Byl jsem však překvapen zjištěním, jak krátkou dobu trvalo vyrovnání tohoto demograficky významného poklesu počtu obyvatel na úroveň před epidemií r. 1646. Došlo k němu již na začátku roku 1654, tedy za 6 let od doby odeznění nákazy. Podílel se na tom jistě i vývoj sňatečnosti.

Mor v ktišské farnosti v letech 1646 - 1647

	1642	1643	1644	1645	1646	1647	1648	1649	1650	1651	1652	1653	1654
křty	30	86	58	66	51	35	73	54	65	70	73	50	67
pohřby	24	35	39	42	71	263	42	40	54	42	18	26	37
sňatky	17	14	19	0	15	24	30	16	25	24	14	17	

1646	X - 1	1647	I - 2	1647	IV - 5	1647	V I - 19	1647	X - 62	1648	I - 8
	XI - 4		II - 5		V - 1		VIII - 47		XI - 39		II - 7
	XII - 12		III - 6		VI - 1		X - 63		XI - 13		III - 2

Prameny a literatura :

- Státní oblastní archiv Třeboň, sbírka matrik, Fara Ktiš I (NOZ 1641 - 1683 pro celou farnost)
- Státní okresní archiv Prachatice, Farní úřad Ktiš II - 27 (Soupis osadníků 1776)
- Státní ústřední archiv Praha, Soupis poddaných podle víry 1651, Bechyňsko I - 3 (ed. Z. Kokošková, H. Sedláčková, M. Zahradníková, Praha 1997)
- Wondrák, E., Historie moru v českých zemích, Triton, Praha 1999.

